

Življenje istine i ljepote prema dr. fra Ignaciju Gavranu

Mile Marinčić
mile.marincic66@gmail.com

Berislav Čović
bcovic@nsk.hr

UDK: 111.852:7
7:1 Gavran, I.
Pregledni članak/Review
Primljeno: 19. svibnja 2012.
Prihvaćeno: 14. listopada 2012.

Ako je predmet filozofije svijet i njegov smisao, onda bi smo mogli reći da je predmet umjetnosti refleksija/estetsko promišljanje toga svijeta. Dr. fra Ignacije Gavran reći će da je upravo taj estetski doživljaj ono glavno kod stvaranja umjetničkog djela i njegovo poimanje, dok umjetnikom nazivamo čovjeka koji je sposoban da proizvede tako lijepo djelo da mu se divimo i u njemu uživamo. Mogli bismo sa sigurnošću reći da je veza između filozofije i umjetnosti vrlo bliska: umjetnost oslobađa filozofiju kad je posrijedi svijet nadosjetilnoga, i obrnuto, filozofija oslobađa umjetnost od njezine zatvorenosti u oblasti osjetilnog. Smisao i cilj ovoga rada nije zalaženje u ontološke sfere promišljanja o filozofiji i umjetnosti, nego prikazati filozofsku i estetičku misao ljepote kod dr. fra Ignacija Gavrana. Ta je ljepota kod ovoga filozofa, teologa, povjesničara i teoretičara umjetnosti, bitno transcendentalnog karaktera, prožeta religioznom tematikom, to najbolje pokazuje dr. fra Ignacije Gavran u svojoj knjizi Veliki likovi povijesti umjetnosti.

Ključne riječi: doživljaj, dr. fra Ignacije Gavran, filozofija, istina, ljepota, percepcija, transcendencija, umjetnost.

Uvod

Životni put skromnog bosanskog franjevca započeo je i završio u Bosni, točnije Varešu i Visokom. Ignacije je rođen u Varešu 24. veljače 1914. godine (Bosna i Hercegovina), od roditelja Ivana i Marije, rođ. Stjepanović, a umro 24. studenog 2009. godine u Visokom. Na krštenju je dobio ime Mijo.¹ U mnogobrojnoj obitelji, fra Ignacije je poprimio prve praktične poduke iz marljivosti, dobrote, plemenitosti, ljubavi i ustrajnosti...² Na tim roditeljskim temeljima nastavilo se rasti i razvijati ono što je u trećem i četvrtom razredu osnovne škole posijala njegova vrsna učiteljica Gizela Andrić. Svakako najzdravije i najraznovrsnije sjeme posijano je u Visokom (u gimnaziji kojoj će, kako ćemo kasnije vidjeti, posvetiti cijeli svoj život i radni vijek i puno više od toga). Plod toga visočkog sjemena, zahvaljujući Ignacijevu predanom radu i marljivosti, bit će jako dobro poznavanje latinskog i grčkog jezika. Osim navedenih klasičnih jezika, Ignacije se izvrsno služio njemačkim, engleskim, francuskim, talijanskim, snalazio se i u španjolskom, a prilično dobro ruskim, poljskim i srodnim slavenskim jezicima. Bio je član *Academiae internationalis scotisticae* u Rimu. Njegov pisani opus broji se u stotinama bibliografskih jedinica, što u raznim publikacijama, što samostalno.³ Za sve navedeno, uz njegovu osobnu upornost u radu i nadarenost, zaslužni su i njegovi profesori u Visokom, Sarajevu, Breslavu i Ljubljani.

Sam je Ignacije isticao da mu je ljubav prema filozofiji, iz koje je postigao naslov doktora, usadio dr. fra Bonifac Badrov još u gimnaziji, sklonost umjetnosti, koju je posebno studirao, te uz nju i jednu godinu akademije likovnih umjetnosti, usadio mu je fra Anđeo Kaić, a fra Lujo Zloušić ga je oduševio kao profesor i odgojitelj. Premda je, kako sam kaže, odluka da bude franjevac došla slučajno:

»Želio sam nastaviti školovanje, ali jedina meni dostupna mogućnost bilo je visočko sjemenište. Tako sam, kad me je učiteljica upitala kamo ću krenuti, naivno odgovorio: 'U fratre!'«⁴

Možda je Ignacije i došao slučajno »u fratre«, ako izuzmemo činjenicu da »Duh puše tamo gdje hoće«, ali zasigurno među franjevcima redovnicima nije ostao slučajno. Naprotiv, franjevački *habit*⁵ obukao je 1931. i s ponosom nosio

¹ Usp. A. JELIČIĆ, Fra Ignacije Gavran, u: J. DŽAMBO, A. JELIČIĆ, I. PRANJKOVIĆ (ur.), *Spomen-spis povodom 90. obljetnice rođenja dr. fra Ignacija Gavrana*, Zagreb, Udruga đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko, 2004, 7.

² Usp. *isto*, 19.

³ Usp. S. HARNI, Bibliografija fra Ignacija Gavrana, u J. DŽAMBO, A. JELIČIĆ, I. PRANJKOVIĆ (ur.), *nav. dj.*, 539-570.

⁴ *Isto*, 529.

⁵ Habit je odijelo redovnica i redovnika u Katoličkoj crkvi. Habit je oznaka prosjačkih redova, a ovisno o redu različito je tumačenje za riječ habit. Tako redovnici franjevci, doživljavaju habit kao znak križa koji ih svakodnevno podsjeća na Isusa Krista rassetoga i uskrsloga.

cijeli svoj život. Osim što je zavolio umjetnost, uz završene studije filozofije i teologije, jednu je godinu 1943/44. studirao akademiju likovnih umjetnosti.⁶

Temeljne struke kojima se cijeloga života manje ili više intenzivno bavio bile su filozofija i povijest umjetnosti. U prvoj je tragao za istinom, a u drugoj za ljepotom. Upravo za ovom potonjom dr. Ignacije Gavran je tragao ponajprije preko povijesti umjetnosti. Bio je izvrstan poznavatelj cjelokupne svjetske povijesti likovnih umjetnosti i neosporan autoritet iz toga područja u svojoj provinciji, u Bosni i Hercegovini, a usuđujemo se reći i mnogo šire. Razumije se da je vrlo dobro poznao i hrvatsku likovnu scenu. Od 60-ih godina pa gotovo do smrti bio je član Komisije za crkvenu umjetnost u svojoj provinciji.⁷ Možemo reći da je cijeli svoj život i radni vijek fra Ignacije proveo u življenju te ljepote koja je u bitnoj sferi i odrednica franjevačkoga života, a posebno je to dolazilo do izražaja u *Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji* u Visokom gdje je gotovo cijeli svoj radni i životni vijek proveo kao profesor različitih predmeta, među kojima je bitno mjesto zauzimala i povijest umjetnosti. Svoju percepciju lijepoga fra Ignacije je najbolje dao u svojoj knjizi *Najveći likovi povijesti umjetnosti*, koja je ujedno i srednjoškolski udžbenik, kao i u mnogim člancima i putopisima, kao što su npr. *Bilješke s puta po Austriji, Njemačkoj, Belgiji i Engleskoj* i *Bilješke s puta po Italiji*, te u mnogim člancima koje je objavljivao u časopisu *Svjetlo riječi*. U svim tim ogleđima fra Ignacije se pokazuje kao vrstan poznavalac filozofije umjetnosti kojemu je cilj što jasnije čitatelju dočarati ljepotu umjetničkog stvaralaštva, a to jasno pokazuje u prikazu pojedinih umjetnika ili umjetničkih djela. U njima jasno pokazuje da se filozofija umjetnosti i ljepota bitno isprepliću s religioznom tematikom koja je kod fra Ignacija jednostavno neodvojiva. Kroz religioznu percepciju ljepote iskazuje svoje široko poznavanje velikih likova umjetnosti, kao i izvrsno poznavanje djela poznatih velikih svjetskih, ali i domaćih umjetnika, kao i područja povijesti nastanka i razvoja umjetnosti. U ovome radu nastojat ćemo prikazati kako dr. fra Ignacije Gavran svoj život i dugi radni vijek nije samo darovao znanosti i odgoju, nego je taj život živio prožet istinskim ozračjem ljepote, tj. živio je filozofiju lijepoga.

1. Fra Ignacije – odgajatelj za lijepo

Svima nam je jasno koliko su važni odgoj i obrazovanje. U tom procesu, nakon obitelji i obiteljskog okružja, posebno mjesto zauzima škola. Sam fra Ignacije bio je duboko svjestan vrijednosti i važnosti odgoja i obrazovanja op-

⁶ Vidi više u: A. IŠTUK, Dr. fra Ignacije Gavran – život i djelo, u: I. PRANJKOVIĆ, S. JELIČIĆ (ur.), *Zbornik u čast dr. fra Ignacija Gavrana*, Zagreb, Udruga đaka Franjevačke klasične gimnazije – Visoko, 1999, 19 i Bibliografija fra Ignacija Gavrana, u J. DŽAMBO, A. JELIČIĆ, I. PRANJKOVIĆ (ur.), *nav. dj.*, 534.

⁷ Usp. I. PRANJKOVIĆ, Fra Ignacije Gavran, život u ozračju istine i ljepote, *Bilten Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko – Zagreb*, 12 (2010) 36.

ćenito, a onda i odgoja i obrazovanja za umjetnost, za lijepo. Mnogi su i brojni ciljevi samog umjetničkog odgoja, od razvitka individualnih sposobnosti preko društvenih kompetencija, pomicanja kvalitete odgoja, promicanja kulturne raznolikosti... Tome se može pristupati na različite načine, bilo proučavanjem umjetničkih djela, bilo susretom s njima ili pak sudjelovanjem u umjetničkom stvaranju.

Ignacije je posebno volio povijest umjetnosti pa je stoga putem nje pokušavao ostvariti neke od navedenih ciljeva.

U predgovoru svoga školskog udžbenika *Veliki likovi povijesti umjetnosti*⁸ upozorava na mnoštvo izdanih knjiga na području povijesti umjetnosti, ali napominje da jednostavnog pregleda pogodnog za škole nema. Fra Ignacije razmišlja o svemu dok radi na udžbeniku, tako on teži zadovoljiti kriterije didaktike i metodike, ali pazi i na cijenu udžbenika misleći na kupovnu moć, točnije pokazujući socijalnu osjetljivost za one kojima je udžbenik namijenjen. Osim toga, on upozorava na nedostatke udžbenika (manjak slika), jer napominje da bi to poskupjelo sam tisak i konačnu cijenu.

Na početku nas fra Ignacije upoznaje s pojmovima *povijest* i *umjetnost*. Tako on definira povijest kao znanost o razvoju čovječanstva,⁹ a sam razvoj možemo gledati s različitih gledišta: političkog, društvenog i kulturnog. Dalje fra Ignacije kaže kao što je kultura mnogostrana, tako je i kulturna povijest mnogostrana. Tako je povijest umjetnosti samo dio kulturne povijesti i povijesti uopće.¹⁰

Umjetnikom pak, nazivamo čovjeka koji je sposoban proizvesti tako lijepo djelo da mu se divimo i u njemu uživamo. Kad umjetnik stvara, on tako snažno doživljava ljepotu nečega da osjeća nagon za izražavanjem te iste ljepote, tako da joj se i drugi mogu diviti. Doživljava divljenja naziva estetskim doživljajima,¹¹ a estetski doživljaj je najvažniji kod stvaranja i promatranja umjetničkog djela.

Razne su vrste umjetnosti. Neke su od njih odmah dostupne u svoj svojoj cjelini, druge pak doživljavamo postupno. Odatle možemo izvesti i nazive za vrste umjetnosti i to: prostorne i vremenske. Prostorne dalje dijelimo na: arhitekturu (graditeljstvo), kiparstvo i slikarstvo, a vremenske dijelimo na: glazbu, književnost, glumu i balet. Fra Ignacije jasno ističe da se udžbenik bavi prostornom umjetnošću, tj. piše o arhitekturi, kiparstvu i slikarstvu. Povijest učimo da bismo bolje upoznali čovjeka i čovječanstvo, a umjetnost je važan dio čovjekove kulture, pa se tako trebamo upoznavati i s njom ukoliko želimo upoznati čovjekovu kulturu. Odgojna komponenta učenja povijesti umjetnosti jest neizmjerljivo važna. Ako ovdje ostavimo po strani značenje obiteljskog odgoja i uzmemo ga kao ono što se podrazumijeva, pa u okvir tog obiteljskog odgoja uvrstimo i osnove odgoja za lijepo, u daljnjem tijeku ljudskog života prevažnu

⁸ Usp. I. GAVRAN, *Veliki likovi povijesti umjetnosti*, Sarajevo, Štampa, 1969.

⁹ Usp. *isto*, 5.

¹⁰ Usp. *isto*.

¹¹ Usp. *isto*.

ulogu igra odgoj za lijepo u sustavu obrazovanja, posebice u okviru mladenaštva (mladenačke dobi). Ignacije će reći:

»Povijest umjetnosti, ako se dobro uči, može da kod nas razvije ukus i smisao za umjetnost.«¹²

Razviti ukus naprosto bi značilo razlikovati dobra umjetnička djela od slabijih i znati otkrivati lijepo u nekom djelu. Dok učenik upoznaje mnoga umjetnička djela iz povijesti, on se jednostavno nauči gledati umjetničko djelo. Ukoliko ne bi bilo sustavnog proučavanja povijesti umjetnosti, čovjek bi se mogao okrenuti samo trenutačno lijepom djelu (djelu svoga vremena), ali tek kad se upozna s ljepotom različitih umjetničkih razdoblja, prestaje biti uskogrudan.

Ravnodušje je jedna od najvećih zamki tijekom učenja povijesti umjetnosti i ne omogućuje napredak u stvaranju osjećaja za lijepo. Premda je bio uvijek raspoložen i rijetko namršten ili strog, Ignacije se na satu povijesti umjetnosti znao nadasve uvrijediti ukoliko bi netko karikirao vrijednost nekog umjetnika ili njegova djela (slike) o kojoj bi se na satu govorilo.¹³ Nadalje, dok su kod drugih predmeta bili najvažniji podaci i pojmovi (znanje), u predmetu povijesti umjetnosti fra Ignacije je važnijim smatrao potrebu za doživljajem umjetničkog djela, da se ono zavoli. Bez toga dvoga, kaže on, svi su podaci samo pljeva.¹⁴ Postoji li uopće đak kojemu je povijest umjetnosti predavao fra Ignacije, a koji nije već u prvim susretima s njegovim izlaganjima osjetio sav žar i svu ljubav kojom je to fra Ignacije činio? Jedan od njegovih učenika će, u pogledu na fra Ignacijevu ulogu profesora i odgajatelja, reći:

»Ne znam kako je čarolija rođena, možda je primjerenije reći da je nastajala, u početku nezamjetno, kao prvo buđenje cvijeta mrazovca ili klijanje gorušičina zrna, ali započelo je nezaustavljivo strujanje sokova u nježnim korijenima što će izrastati u pjenušavo stablo estetike, čija će krošnja poput dasaka Talijevih ljepoduha, značiti i sam život.«¹⁵

Što znači da fra Ignacije nije samo prenosio i usađivao osjećaj za umjetnost, za lijepo, nego je prenosio i osjećaj za ljepotu i umjetnost života i svega stvorenoga.

¹² I. GAVRAN, *Veliki likovi ...*, 6.

¹³ Mnogi će Ignacijevi učenici potvrditi, da ga je puno više vrijedalo omalovažavanje i poigravanje s umjetnikom o kojemu je govorio ili umjetnikovim djelom koje bi pokazivao, nego li samo učenikovo neznanje ili nepripremljenost za sat.

¹⁴ Usp. I. GAVRAN, *Veliki likovi...*, 6.

¹⁵ A. DUGONJIĆ, Dr. fra Ignacije Gavran – život i djelo, u: I. PRANJKOVIĆ, S. JELIČIĆ (ur.), *nav. dj.*, 43.

Primjer – Kako nas Michelangelo odgaja za lijepo

Fra Ignacije zahvaljuje umjetnosti i umjetniku i za velik dio našega duševnoga bogatstva.¹⁶

Istina je, kaže fra Ignacije, da kupola crkve sv. Petra (Michelangelo),¹⁷ sa svojim skladnim zaletom, svojim fino rezanim rebrima, svojom raskošnom lanternom, kruni rimsko nebo, ali ima li ikoga tko ne pozna tu kupolu i tko ne osjeća da poletna harmonija njezine kalote pravi svod i nad njime, da ona smiruje i njegove nemire?! Ako čovjek, pritisnut ludostima i teškoćama života, pomisli da je svijet ružan i besmislen, dovoljno je da pogleda na vitke lukove kupole i prema nebu, te da spozna da njegov pesimizam nije zadnja riječ svijeta.¹⁸ Dakle, umjetnost djeluje smirujuće, vraća samopouzdanje otvara nadu...

»Tako nam mora postati jasno da je Michelangelo za čitave vjekove stvorio uzore našeg predočivanja najviših ljudskih i božanskih stvari: ma gdje se netko nalazio – na selu ili u gradu, u dvorcu ili u kolibi – do njega je barem posredno, u ilustraciji, u slikama njegove crkve, došao udar vala, koji je proistekao iz ovog snažnog duha.«¹⁹

Nemoguće je stvarati takve ljepote, a ne imati ljubavi. To nije samo pitanje ljudske (putene ljubavi), o čemu je već pisao i uz knjigu Dietricha von Hildebranda *Bit ljubavi*.²⁰ To je ljubav kojom se naprosto voli život u svoj svojoj punini, sa svim stvorenim, živim i neživim. U radu o njegovoj filozofiji koji smo izložili kao referat na 20. danima Frane Petrića na Cresu (rujan 2011.), uza sve naslove koji mu se mogu pridodati, fra Ignaciju smo pridodali još jedan – *bioetičar*. Ignacije će reći:

»Čovjek koji ljubi, koji je rođen da ljubi, ne ljubi samo ženu, koja je uistinu samo mali dio stvorenog svijeta. On ljubi sve što je na doseg njegovog pogleda, nebo

¹⁶ Usp. I. GAVRAN, Agonija i ekstaza, *Dobri pastir*, 13-14 (1964) 1-4, 314. Navedeni članak fra Ignacije je napisao prigodom 400. obljetnice Michelangelove smrti, a napisao ga je na temelju istoimenog djela Irvinga Stonea.

¹⁷ Michelangelo Buonarroti (1475–1564), jedan je od najinspirativnijih umjetnika talijanske kasne renesanse, kao i svijeta umjetnosti općenito. Svojim neortodoksnim tretiranjem klasičnih tema Michelangelo je napravio put baroknom stilu. Izgradnja kupole crkve sv. Peta u Rimu koju je preuzeo 1546. godine nakon smrti prijašnjeg arhitekta Antonija da Sangalla ml., spada među njegova kasnija najznačajnija impresivna arhitektonska ostvarenja. Ovog genija možemo opisati kao umjetnika božanskog nadahnuća, s nadljudskom snagom darovanom rijetkim pojedincima. Stoga s pravom možemo konstatirati da su oduvijek filozofi, teoretičari i povjesničari umjetnosti u razmatranjima arhitekture, skulpture i slikarstva ovoga talijanskog umjetnika, kojemu se divi i sam fra Ignacije, tragali za onim obilježjima koja svjedoče o nadnaravnoj, božanskoj moći koju umjetnik stvara. Više o Michelangelu Buonarottiju vidi u: H. W. JANSON, A. F. JANSON, *Povijest umjetnosti*, dop. izd., Varaždin, Stanek, 2005, 459-470, kao i u: I. STONE, *Agonija i ekstaza. Roman o Michelangelu*, Zagreb, Naprijed, 1965.

¹⁸ Usp. I. GAVRAN, *Agonija i ekstaza...*, 314.

¹⁹ *Isto*, 315.

²⁰ Usp. I. GAVRAN, *Bit ljubavi prema D. v. Hildebrandu, nav. dj.*, 23-45.

koje se kriješ nad njim, zemlju koja vrvi svojim raslinjem... Ljubiti znači znati kako treba da se gleda...«²¹

Fra Ignacije je znao kako gledati i gledao je uvijek dalje i više negoli to naše uskogrudno poimanje može shvatiti i obuhvatiti, pa će tako o Michelangelu zaključiti:

»Michelangelova prepuna duša obilovala je ovom ljubavlju prema svim vidovima stvorenoga svijeta. Odatle možemo razumjeti i njegovu veću sklonost i njegovu dublju ljubav za onaj oblik u kojem su omjer i savršenstvo ljepote najočitiji, za božansko remek djelo – čovjeka. Lijepo tijelo, lijepo lice, bilo muško ili žensko, bilo od mesa ili mramora, veselilo je njegovu ushićenu dušu.«²²

I opet nas fra Ignacije vraća odgoju (mladosti) kad kaže da ova vatra ne bi gorjela u zrelu čovjeku da se nije zapalila već u dječaku i mladiću.²³

2. Sv. Franjo kao uzor i nadahnuće

Pripadnost franjevačkoj zajednici obilježila je cijeli fra Ignacijev život, a utemeljitelj franjevačkog reda sv. Franjo Asiški bio mu je uzor, poticaj i nadahnuće tijekom njegova gotovo stogodišnjeg života. Od toga proživio je 78 godina redovničkog života, 71 godinu svećeničkog, 60 godina knjižničarskog i 68 godina profesorsko-odgajateljskog staža. Pokušat ćemo stoga, ukratko izložiti koliko je i na koji način sv. Franjo utjecao na fra Ignacijevu poimanje umjetnosti. Možemo se zajedno s fra Ignacijem zapitati kakve veze ima sv. Franjo s umjetnošću, i ako je ima sv. Franjo, što je s drugim svecima poput sv. Dominika, Benedikta? Ipak, reći će fra Ignacije, sv. Franjo je nerazdružno vezan s umjetnošću, više nego ijedna osoba kršćanstva, osim Krista i Majke Božje.²⁴

Fra Ignacije za opravdanje navedenoga postavlja tri tvrdnje i to:

- Sv. Franjo je tema mnogobrojnih slika i kipova tako da mu po toj zastupljenosti malo svetaca koji se ne spominju u Svetom pismu može ugroziti prednost.
- Sv. Franjo je pružio silnu i raznovrsnu inspiraciju umjetnicima svojim likom i životom.
- Sv. Franjo je djelovao na razvoj umjetnosti tako da s njime i njegovim pokretom u pupoljku započinje talijanska renesansa i renesansa uopće, što fra Ignacije smatra i najvažnijim.²⁵

Uz prvu tvrdnju fra Ignacije navodi da nakon smrti sv. Franje nije bilo znatnijeg talijanskog grada koji nije sagradio samostan ili crkvu posvećenu upravo

²¹ I. GAVRAN, *Agonija i ekstaza*, 320.

²² *Isto*, 321.

²³ *Usp. isto*.

²⁴ *Usp. I. GAVRAN, Sveti Franjo i umjetnost, Dobri pastir*, 26 (1976) 1-2, 329.

²⁵ *Usp. isto*.

sv. Franji: od Asiza, Perugie, Bologne, Firenze, preko Siene, Cremone, Pavije, Piacenze, do Parme, Padove, Riminija... Sve su navedene crkve bile više ili manje opremljene slikama i kipovima u kojima je istaknuto ili najistaknutije mjesto zauzimao asiški svetac. Također najveći umjetnici ducenta i trecenta slikaju sv. Franju i njegov život. A sve navedeno nastavit će se i u 15., 16. i 17. stoljeću u freskama i slikama, naprosto bi trebalo spomenuti sva imena koja su obilježila tu epohu.²⁶

Druga tvrdnja, po kojoj su sv. Franjo – njegov život, osobnost i njegov pokret – pružali bogatu i trajnu inspiraciju umjetnicima, fra Ignacije će već posvjedočiti i svojim zanosom i ushićenjem sv. Franjom. Naime, za umjetnika Franjin život, tako pun zaokreta i kontrasta, tako bogat u svojoj stvarnosti, blistavo predložen u legendama, čini neiscrpno nadahnuće i poziva umjetnika na fiksiranje te izvanredne ljepote. Jednako takvu raznolikost umjetnicima pruža i Franjina osobnost. Franjo je ljubazan, ali i strog, zaneseni pjesnik prirode, ali i pokornik, vitez koji sanja o slavi i koji u duši čitavog života ostaje vitez, i ujedno čovjek koji njeguje gubavce, odgovorna osoba kao utemeljitelj Franjevačkog reda, ali i mistik.²⁷ Oslikati takve suprotnosti izgleda gotovo nemoguće, ali ipak slike i slikari su uspjeli pružiti sad jedan, sad drugi aspekt toga sveca.

Ništa manju zanimljivost ne nude nam svečevi portreti, posebice najpoznatiji portret iz crkve sv. Franje u Asizu koji je naslikao Cimabue.²⁸

»U svojoj smeđoj jednostavnosti grubog habita, u tom liku s mršavom nepretencioznom glavom, s očima koje nas i danas mirno i prodorno gledaju, i klonulim rukama, slikar je rekonstruirao slabost u kojoj se očitovala Božja jakost, na krhkom tijelu pokazao je odsjev vječnosti. To je vanredno istinita slika i prvi pravi portret zapadne umjetnosti.«²⁹

Svu navedenu raznolikost i zaljubljenost u Boga (nadnaravno), prirodu, ljude, živi i neživi svijet u svoj svojoj ljepoti, raznovrsnosti, snazi i jednostavnosti, po uzoru na svog utemeljitelja, posjedovao je i fra Ignacije. Time dolazimo i do treće tvrdnje, o posebnom Franjinu mjestu u razvoju umjetnosti jer je umjetnicima ducenta i trecenta Franjo stalna inspiracija³⁰ i jer svojom humanizacijom čovjeka on izdaleka naviješta renesansu.³¹

Svim suvremenincima sv. Franje, kaže fra Ignacije, bilo je jasno da je Franjo donio novo osjećanje i stav u bitnim pitanjima ljudskog života. To novo poima-

²⁶ Usp. *isto*, 330.

²⁷ Usp. *isto*, 331.

²⁸ Ovaj talijanski majstor iz Firenze živio je od oko 1250., a umro nakon 1300. godine. Svojim načinom slikanja i prikazivanja likova smatra se posljednjim slikarom bizantskog utjecaja. Njegova poznata oltarska pala Bogorodica na prijestolju, s djetetom, anđelima i sv. Franjom, koja se nalazi u bazilici sv. Franje u Asizu (freska, 320x340, nastala oko 1278.–1280.), može se mjeriti s najljepšim bizantskim mozaicima. Više u: H. W. Janson, *Povijest umjetnosti...*, 363.

²⁹ I. GAVRAN, *Sveti Franjo i umjetnost*, 331.

³⁰ Usp. *isto*, 329.

³¹ Usp. *isto*, 331.

nje prihvatit će ne samo Franjini sljedbenici i vjernici, nego je to novo mišljenje postala socijalna stvarnost koja je polagano izmijenila kulturu svoga vremena.

»Taj novi duh, koji je svom vremenu udahnuo sv. Franjo, možemo – na kulturnom području – nazvati ranim humanizmom.«³²

Sve navedeno fra Ignacije potkrjepljuje na temelju »terceta« odnosa kod sv. Franje. I to u odnosu Franje prema vjeri (Bogu), iz njegova doživljaja prirode i njegova doživljaja čovjeka. U religiozni život Franjo unosi novu toplinu, on ga produbljuje i produhovljuje. Vjera naprosto postaje topla i konkretna, te doživljena srcem. Njegov odnos prema prirodi je također utemeljen na religioznom doživljaju. U prirodi živog i neživog Franjo vidi braću i sestre, te ih ljubi preko razumskih granica, kaže fra Ignacije. Na kraju, Franjo je, kaže fra Ignacije, pomogao čovjeku da nađe sebe.

»Napuštajući bilo kakvu svojinu, uputivši se u avanturu da ostvari junačku egzistenciju jer se naprosto prepustio u ruke Božje, on je nadišao obitelj, ceh i stalež i sva druga vezanja, ostvario je slobodu i ostvario sebe.«³³

Upravo u toj novosti Franjina odnosa prema Bogu, prirodi i živoj osobi, fra Ignacije vidi razlog zašto se Franji može pripisati naziv preteče humanizma, točnije – *ranog humanizma*. Da ovo ne bi bilo, kaže fra Ignacije, njegovo pretjerivanje, dovoljno je reći da isto mišljenje prihvaćaju stručnjaci u povijesti umjetnosti. Ako se, kaže fra Ignacije, k svemu još doda da razvoj talijanske umjetnosti teče prirodno od Giotta³⁴ do visoke renesanse: kasniji umjetnici razvijaju ono što su raniji otkrili... Treba, nadalje, znati da se na talijansku renesansu nastavljaju renesanse drugih naroda i da se umjetnost kasnijeg vremena, sve do našeg, razvija iz renesanse.³⁵ Tek kad se sve to uoči, može se uvidjeti silnu Franjinu veličinu i značenje njegova djelovanja na zapadnu, kršćansku, kulturu i posebice na zapadnu umjetnost.

3. Putopisac koji uživa u ljepoti prirode i kulture

Fra Ignacije je volio putovati kada bi mu to prilike dopuštale. Dotaknut ćemo neke od njegovih zapisa s putovanja. *Bilješke s puta po Austriji, Njemačkoj, Belgiji i Engleskoj*, *Bilješke s puta po Italiji*, te *Izlet u Srebrenicu*, kako bismo pokazali da je i na svojim putovanjima i izletima uvijek ostao vjeran samome sebi, sustavno promatrajući i diveći se svemu oko sebe (prirodi i okolišu), živom i

³² Isto.

³³ Isto, 332.

³⁴ Giotto di Bondone, poznat samo i kao Giotto (1267.–1337.), jedan je od prvih velikih umjetnika i prethodnika talijanske renesanse. Povjesničari umjetnosti smatraju ga Cimabueovim učnikom. Više u H. W. JANSON, *Povijest umjetnosti*, 365-370; Norbert WOLF, *Giotto di Bondone (1267.–1337.)*. *Obnova slikarstva*, Zagreb, Europapress holding, 1997.

³⁵ Više u H. W. JANSON, *Povijest umjetnosti*, 452.

neživom tragajući za ljepotom i lijepim, te isto tako posjećujući kulturna mjesta i diveći se svim vrstama umjetnosti i djelu ljudskih ruku, po onoj staroj latinskoj *Nulla dies sine linea* (Nijedan dan bez poteza). Stoga ćemo se ovdje obilno poslužiti citatima iz navedenih zapisa da bismo potkrijepili svoje tvrdnje.

3.1. Srebrenica

Izlet u Srebrenicu učinio je zajedno sa svojom braćom franjevcima u kombiju Volkswagenove proizvodnje.³⁶ Do u tančine nam fra Ignacije opisuje tijek puta.

»Do Drinjače na Drini put mi je bio otprije poznat. Ipak uvijek iznova doživljam neko strahopoštovanje kad se suočim s kanjonom kojim protječe Miljacka i koji se s pravom može porediti s nekim dijelovima Neretve: oštra, strma, samo za razliku od onih, obrasla brda (...) Daljinski pogledi, između omorika i jela, lijepi su, no rekao bih da livade, kojima do koševine ima još dvije do tri sedmice, nisu manje lijepe. Plohe žutog (od djeteline ili gorušice), bijelog, crvenog, ponegdje modrog ili lako ljubičastoga općoj zelenoj podlozi stvaraju blagdanski ugođaj: kao da je priroda spremila pir.«³⁷

Pred krhkom ljepotom cvjetova obuzima ga pobožan osjećaj. On brine i tko će pokositi sve te livade i oštri li uopće itko kose za njih.

Malo kasnije Ignacije se, dok silaze prema Sokolcu, naselju i istoimenom središtu općine u istočnom dijelu Bosne i Hercegovine, ne libi izreći da osjeća nelagodu kad god silazi tim putem, jer naprosto, kad god se tamo nađe (što nije moglo biti prečesto zbog obaveza), sunce se sakrije za oblake, a oblaci prijete kišom. Već Vlasenica, premda nije romantična, stvara osjećaj ugone. A tek koliko Srebrenica odiše i čistoćom i skromnim dostojanstvom. Ljubav mu, kako kaže, u tom trenutku odlazi k srednjem vijeku, točnije u 1291. kada je njegovu braću franjevce u ovaj kraj doveo srpski kralj Stefan Dragutin (oko 1253.–1316.). Prisijeća se promjena gospodara na tom području, razorenja samostana iz 1686., te kako je u 18. stoljeću (1724.) fra Anto Biograđanin posjetio ovaj gradić i u njemu našao tri katoličke obitelji, a danas nažalost katolika tamo nema. Nažalost, premalo je vremena za nešto više, žali se fra Ignacije, jer moraju dalje...³⁸

3.2. Italija

Na putu po Italiji fra Ignacije se prvenstveno posvetio promatranju umjetničkih djela. Neke od najvažnijih viđenih znamenitosti jesu: Villa d'Este, Napulj (antičke slike), Firenca, (Cappella Gozzoli i Museo San Marco), Venecija (Crkva sv. Marka i Palazzo Rezzonico). Premda je u više navrata spomenuo kako je za

³⁶ Usp. I. GAVRAN, Izlet u Srebrenicu, *Dobri pastir*, 15 (1966) 343.

³⁷ *Isto*, 344.

³⁸ Usp. *isto*, 345-348.

doživljaj umjetnosti – lijepoga potrebno prije svega dobro raspoloženje, otvorenost i ljubav, on je duboko svjestan koliko je mnogo drugih detalja koji će nas oraspoložiti ili pak učiniti ravnodušnim za neko djelo. O njegovoj oštroumnosti u zapažanju ljepote, a što je najbolje pokazao u svojim bilješkama, svjedoči zapis o povratku s puta po Italiji, gdje piše:

»Osim toga, na putu vrlo mnogo ovisi o slučaju: da li si pred neko djelo došao odmoran, da li te nitko ne smeta u promatranju, da li je doba dana i osvjetljenje pogodno. Čak i sam redosljed kojim stvari gledamo, mijenja naš doživljaj, da se i ne govori o općoj duševnoj pripravljenosti, obaviještenosti o stvarima koje gledamo. Netko drugi pronaći će sigurno druge ljepote, a pred ovima koje su mene oduševile, stajat će možda ravnodušan. To je ono, što upravo čini doživljaj umjetnine, kao i ponovno izvađanje nekog umjetničkog djela, uvijek iznova zanimljivim.«³⁹

Tako on zauzima izrazito kritički stav prema Villi d'Este⁴⁰ u kojoj, kako kaže, ne otkriva ništa posebno lijepo, međutim u trenutku ulaza u vrt vile on ostaje zatečen i zadivljen umjetnikovom dosjetljivošću, a samog umjetnika uspoređuje s romansijerom.⁴¹

Napulj ga je iznenadio, ali negativno, jer od silno izvikanih prirodnih ljepota, on baš i nije nešto posebno doživio. Međutim, oduševljen je Museom Nazionale, jer u njemu su ga se, između inih ljepota, posebno dojmile pompejske klasične slike, i to kako svojim brojem, tako i zornim dočaravanjem »duše antičkoga čovjeka«, »njegove ljubavi i mržnje«, »suočavanja sa sudbinom«. Doživljaj antičkog svijeta mu je tako dubok iz navedenih slika da ga uspoređuje s doživljajem koji nudi grčka tragedija i latinska komedija.⁴² Uočavamo kolika je fra Ignacijeva otvorenost za vrijednost drugih civilizacija, kultura i svjetonazora. Kada je riječ o vrijednostima, lijepom, umjetnosti, onda naprosto moramo uključiti otvorenost i raspoloživost za *drugačijost* drugoga.

U Firenzi ga oduševljava Cappella Gozzoli, posebice oltarska slika *Djevica se klanja Sinu* (prvobitno *Rođenje Kristovo*),⁴³ dok se u samostanu San Marco (danas muzej) divi ljudima koji su u njemu boravili; fra Angelico⁴⁴ i Savaranola.⁴⁵

³⁹ I. GAVRAN, Bilješke s puta po Italiji, *Dobri pastir*, 10 (1960) 1-4, 354.

⁴⁰ Više u: Bruno MILIĆ, Vrtovi rane i visoke renesanse, u *Prostor – znanstveni časopis za arhitekturu i urbanizam*, 3 (1995) 1(9) 125-140.

⁴¹ Usp. I. GAVRAN, *Bilješke s puta po Italiji*, 355.

⁴² Usp. *isto*, 357.

⁴³ Više o ovom talijanskom renesansnom umjetniku koji je poznat po svojim freskama koje je naslikao u palači Medici u Firenzi od 1459. do 1461., u: Marion OPITZ, *Benozzo Gozzoli (1420.–1497)*, Köln, Könemann, 1998.

⁴⁴ Fra Angelico – redovnik i poznati talijanski slikar rane renesanse pravog imena Guido di Pietro, rođen u talijanskom gradu Vicchio između 1395. i 1400, a umro u Rimu 1455. Poznat je po svojim sakralnim slikama koje je izradio u samostanu sv. Marka u Firenzi, posebno se ističe njegov ciklus od 43 freske kojima je urešio prostorije i ćelije (više u: Ahl, Diane Cole, *Fra Angelico*, London, Phaidon, 2008).

⁴⁵ Girolamo Savonarola rođen je u Ferrari 1452, a umro u Firenzi 1498. Bio je dominikanski svećenik i vladar Firence od 1494. do 1498., poznat po svojim kritičkim naučavanjima i propovi-

Ono što čitatelja impresionira u fra Ignacijevim tekstovima jest njegova izuzetna strpljivost i pedantnost. Ta iscrpnost i ljepota teksta kojim uvodi čitatelja u srž pojma i zbilje, o kojoj nas želi informirati ili nam je priopćiti, izaziva u najmanju ruku divljenje. U tim se tekstovima osjeti silan trud i žar u približavanju određenih mjesta, događaja pa čak i vremena koja su Ignacija zaokupljala tijekom njegovih putovanja i boravaka u mjestima i gradovima. S takvom nevjerojatnom lakoćom pripovijedanja uvodi čitatelja u stvarnost slike, krajolika, ljepote grada i građevina kroz koje je prošao i koje je vidi, tu se osjeti velika briga o svakom detalju i svakoj riječi.

Koliko je duha i umjetničkog žara unio u svoje tekstove dok je pisao o umjetnosti i umjetnicima najbolje pokazuje tekst s puta po Italiji. Kada govori o Firenzi kaže:

»Toliko toga krije Firenza! Koliko crkava – od sumračne i ozbiljne katedrale do vedrog S. Spirito; koliko grobova – od Giotta do Papinija; koliko umjetnina – od goleme galerije Uffizi i nakrcane Pitti do moderne (trgovačke) Florence Art Gallery! Pa dućani, raznoliki obrti, prizori iz života, sjećanja na velike ljude koji su tu boravili od srednjeg vijeka pa do Nietzschea i Rilkea. Koliko se ima vidjeti, ako čovjek ima oči voljne i sposobne da vide.«⁴⁶

Na kraju svog opisa putovanja po Italiji će reći:

»Glavni preduvjet življenja ljepote je ipak ljubav prema njoj, tko nju ima lako će pronaći stvari kojima će se diviti, ma gdje bio.«⁴⁷

Veneciju je ostavio za kraj, jer mu je bila naprosto prirodan završetak putovanja, a ne zato što se je njome htio »zasladiti«.⁴⁸ Premda je od drugih mnogo čuo o ljepoti Venecije, nije vjerovao da je ona zbilja »šećer«.

Crkva sv. Marka je monument, a tek Tiepolove freske⁴⁹ u Palači Rezzonico:

»Tiepolove freske nalaze se u dvije dvorane – na stropu. To su mahom mitološki prizori, Febovi konji, boginje i bogovi i slično. Raspoređeni su samo po rubovima, a sredinom kao da je prikazan samo zrak, zrak i svjetlo. Kao baštinik svega što je talijansko slikarstvo do 18. vijeka pronašlo u crtežu i boji, on je na tim stropovima ostvario fantastično smione viste i položaje, igrao se skraćenjima ne samo kod ljudi nego i kod životinja. Ne mogu zaboraviti divnih konja što skaču i jure, ljudi koji lepršaju i plove zrakom, a gledalac ih vidi odozdo – i ništa ne manjka njihovoj živosti. A tek u profinjenoj boji – od mrko-smeđe, preko vinski crvene do divnih njegovih žutih – u svakoj možeš uživati kao u profinjenom

jedanju protiv Rima, osuđen od inkvizicije i spaljen na lomači (više u: Pierre ANTONETTI, *Savonarola. Razoružani prorok*, Zagreb, Nakladni zavod Globus, 1997).

⁴⁶ I. GAVRAN, *Bilješke s puta po Italiji*, 360.

⁴⁷ *Isto*, 364.

⁴⁸ U samoj riječi *zasladiti*, možemo vidjeti što je fra Ignaciju značila umjetnost, ona je zaslada, ona je uгода, smiraj...

⁴⁹ Ovaj talijanski virtuozni umjetnik iluzionizma i perspektive punog imena Giovanni Battista Tiepolo (Venecija, 1696. – Madrid, 1770.), posljednji je predstavnik kasnog baroka i rokoka. Poznat je po svojim freskama koje je izrađivao po palačama i crkvama sjeverne Italije, Würzburga i Madrida (više u M. L. Rizzoti, Tiepolo, Milano, Mondadori, 1980).

izrazu talijanskog settecenta, dotjerano do zadnjih suptilnosti. Nigdje težine, nigdje ni sjene vulgarnosti kod onih fresaka koje su autentično Tiepolove.«⁵⁰

Na kraju nas fra Ignacije podsjeća da je razgledavanje umjetnosti ovisno o mnogočemu, ali da u svemu prednjači i da je svemu preduvjet ljubav prema ljepoti, te to ima tu ljubav u Italiji (možemo reći i bilo gdje) lako će naći stvari kojima će se nepodijeljeno diviti.

3.3. Austrija, Belgija, Njemačka i Engleska

S puta po Austriji, Belgiji, Njemačkoj i Engleskoj skromno naglašava da će izložiti svoje doživljaje i ne tvrdi da je to najbolje što postoji u tim zemljama. Prednost ovih njegovih zapisa je, kako sam kaže, toplina osobnog doživljaja koja obasjava stvari. Za razliku od puta po Italiji, gdje se prvenstveno posvetio promatranju umjetničkih djela, ovdje se samo usputno, uza sve drugo, posvećuje i umjetničkim djelima. Nemogućnost da se posveti samo umjetničkim djelima možda je nedostatak ovoga puta, kaže fra Ignacije, a zatim i sam konstatira: »ako se to uopće može nazvati nedostatkom«.⁵¹

Već u prvim opisima okoliša jasno je zašto je fra Ignacije izrekao rečenicu: »Ako se to uopće može nazvati nedostatkom.« Oduševljen je naime brdima Austrije, koja su djelomično pokrivena snijegom, i to toliko oduševljen da mu umor od puta učas nestaje.

»Gledam ta divna alpska brda, prošarana i posve pokrivena snijegom, strme goleme piramide, uz koje se penju omorike i ariši pa malo pomalo sustaju i što smo više sve ih je manje. Sama glavica brda pokrivena je samo travom ili je naprosto gola. Potočić, luđački strm, juri, obara se i pjenuša niz brdo. Slika se učas mijenja: drugo brdo iskrsava preda mnom – div neobičnih oblika, tako neobičnih da bih rekao da su nemogući kad ne bi bili stvarni. – Dolje, u dubini ispod nas, probija se rječica kroz klanac (...) pa prodolac s naseljem (...) to je Mallnitz. Ima i poneka disonanca koja me žalosti. Na jednom mjestu gradi nekoliko radnika kuću: pod nad podrumom od gusto isprepletenih žica već je pripremljen za betoniranje. Na drugom mjestu kosac kosi... S vremenom krajolik postaje blaži i pitomiji: ponekad se nametne analogija s nekim bosanskim pejzažem.«⁵²

Istovremeno, diveći se prirodi i uspoređujući je sa svojim rodnom krajolikom, ne propušta zamijetiti, kako ljudska (kultura) djelatnost (gradnja kuće), u tako lijepim i netaknutim prirodnim krajolicima Austrije biva čista suprotnost onome što je, samo par stotina metara dalje, kosidba (održavanje) livada, a što je opet kultura.

⁵⁰ I. GAVRAN, *Bilješke s puta po Italiji*, 364.

⁵¹ I. GAVRAN, *Bilješke s puta po Austriji, Njemačkoj, Belgiji i Engleskoj*, *Dobri pastir*, 10 (1960) 1-4, 209.

⁵² *Isto*, 210.

Mnogo je lijepoga vidio u Innsbrucku, Salzburgu, Linzu, Beču i Grazu, od innsbrških brončanih kipova u franjevačkoj crkvi, katedrale u Salzburgu, do Beča i divnih ovala Karlove crkve, ali mu brda djelovaše nekako najljepša, iako se brda nagledao i na prostorima bivše Jugoslavije.⁵³ Zaključuje da Austrijanci nisu tako hladni ljudi kako ih se opisuje, te da će ponijeti trajnu uspomenu na njihovu srdačnost i dobrotu.

U Münchenu sudjeluje u tijelovskoj procesiji (blagdan Tijelova), posjećuje katedralu (münchenski gotski gorostas s vrlo lijepim starim i novim slikama), posjećuje Nymphenburg, crkvu sv. Lovre, crkvu sv. Mateja, staru pinakoteku i dodaje koliko znamenitosti ima München, da nije dosta niti mjesec dana da ih se obiđe. Slijedi posjet Würzburgu pa put prema Belgiji.

U antverpenskoj katedrali mu arhitektura odjednom postaje nevažna, jer je opazio Rubensov golemi triptih *Skidanje s križa*.⁵⁴

»Poznao sam to djelo dobro, jer sam ga mnogo, mnogo puta promatrao i znao ga u detalje iz odličnih Skirinih reprodukcija. No ovo ovdje bio je ipak jedinstven doživljaj. Bijela rijeka svjetla koje se lije s desnog kraka križa, od glave starca koji zubima drži platno pa do dviju mladih žena podno križa najvažnija je stvar na slici, ono što joj daje jedinstvo. Koliko tu ima vještine u kompoziciji... A čitava slika žari svjetlom i naprosto ispunja crkvu. Na suprotnoj strani nalazi se Rubensovo 'Dizanje križa' koje te na prvi mah zapanji prenapregnutom snagom. Sve druge slike naprosto blijede pred ove dvije.«⁵⁵

On u svojim opisima izražava čuđenje, primjerice u Bruselu pred Palačom pravde kaže: »Bože moj! Pa to je čitavo brdo kamena!«⁵⁶ Malo kasnije izražava divljenje kad govori o Starom trgu koji je, kaže, zbilja lijepa, gotovo kvadratična, malo nagnuta ploha, okružena otmjenim starim zgradama s pozlaćenim podnožjima stupova i s pozlaćenim kapitelima.⁵⁷

Fra Ignacije pokazuje apsolutno razumijevanje za različit duh grada Brüssela od Antwerpena i Genta, a posebno Bruggea. On je svjestan da ne može vidjeti sve, ali zna i odabrati što želi vidjeti, primjerice to su Michelangelova Madona, te prepoznavanje ljepote Begijnhofs.

U Engleskoj je ponajviše vremena, kako sam kaže, posvetio posjetu koledžima. Međutim, posebno ga se je dojmio Britanski muzej i Hyde park. Tijekom svih obilazaka zna se i našaliti, imao je i problema s vremenom, ali je bio uporan i nije odustajao, te je nastojao što je bolje moguće iskoristiti darovano mu

⁵³ Usp. isto, 210-211.

⁵⁴ Peter Paul Rubens (1577.–1640.) bio je veliki flamanski slikar visokog baroka. Posebno je značajno njegovo djelo kojemu se i sam Ignacije divi, velika oltarna slika *Podizanje križa* (ulje na platnu, 462x339 cm, 1609.–1610., oltarni triptih, katedrala Djevice Marije u Antwerpenu) (više u: Janice ANDERSON, *Rubens. Život i djelo*, Zagreb, Mozaik knjiga, 1996; Christopher BROWN, *Rubens's landscapes*, reprint, London, National Gallery Publications, 1996).

⁵⁵ I. GAVRAN, *Bilješke s puta po Austriji, Njemačkoj, Belgiji i Engleskoj*, 217.

⁵⁶ Isto, 219.

⁵⁷ Usp. isto.

vrijeme, jer sve je to »ljepota ni iz čeg satkana« i zavrjeđuje »da je se vidi i da joj se divi«. ⁵⁸

Zaključno promišljanje

Zasigurno su fra Ignaciju temelje za osjećaj za lijepo usadili prije svega njegovi roditelji (obitelj), nadalje učitelji od osnovne škole preko gimnazije do visokoškolske naobrazbe. U pogledu njegove otvorenosti ljepoti i lijepome, uočavamo utjecaj i uzor sv. Franje kao utemeljitelja reda kojemu je fra Ignacije pripadao. Naravno posebnost svega jest fra Ignacijevo teocentričko usmjerenje i njegovo prihvaćanje transcendentnoga (Boga) kao tvorca svega stvorenoga u svoj svojoj ljepoti i savršenosti. Fra Ignacije (Mijo) je rođen u brojnoj vareškoj katoličkoj obitelji. Otac je bio kovač i trgovac na malo i dobrano se namučio da uzdrži mnogobrojnu obitelj. Imao je desetero djece od kojih je dvoje umrlo jako mlado, a osmero njih (4 brata i 4 sestre) dočekali su stare dane. ⁵⁹ U tako brojnoj obitelji mali je Mijo poprimio prve praktične pouke iz marljivosti, dobrote, plemenitosti, ljubavi i ustrajnosti... ⁶⁰ Upravo zahvaljujući dobrom obiteljskom odgoju, koji je nastavljen kroz gimnazijsko, ali i visokoškolsko školovanje, fra Ignacije je bio zapaljen onom ljubavi koja poput sv. Franje voli sve stvoreno, sve živo i neživo, ali se njegova duša isto tako pročistila i potpuno oraspoložila, ali i odškolovala, da zna prepoznati i ono što je umjetničko vrijedno i estetsko – lijepo. Ne samo da je znao prepoznati lijepo, nego je svakodnevno u svoj svojoj ljubavi prema Bogu, prirodi i čovjeku, uistinu živio ono što je lijepo. U svom doktorskom radu ⁶¹ kao jednu od sržnih komponenti Solovjevjeve filozofije fra Ignacije navodi *humanitet*. Humanitet je moguće graditi i postizati ukoliko u mladima (čovjeku) budemo gradili i osjećaj za lijepo, za umjetnost, što će tog istog mladog čovjeka voditi ostvarenju ljudskosti u svoj punini. Nije to fra Ignacije čuvao samo za sebe. Naprotiv, sva je svoja saznanja, svoje osjećaje i ljubav za lijepo prenosio i na svoje učenike, u kojima je, tijekom svog dugogodišnjeg predavačkog i knjižničarskog rada, znao prepoznati i razvijati prave vrijednosti. Stoga se može zajedno s jednim od njegovih učenika reći: fra Ignacije – pedagog za sva vremena. ⁶²

⁵⁸ *Isto*, 220

⁵⁹ Usp. Fra A. IŠTUK, Dr. fra Ignacije Gavran – život i djelo, u: I. PRANJKOVIĆ, S. JELIČIĆ (ur.), *Zbornik u čast dr. fra Ignacija Gavrana*, Zagreb, Udruga đaka Franjevačke klasične gimnazije – Visoko, 1999, 18.

⁶⁰ Usp. *isto*, 19.

⁶¹ I. GAVRAN, *Filozofska antropologija Vladimira Solovjeva. Inauguralna disertacija koju je predložio dipl. phil. Gavran Mijo fr. Ignacije za postignuće doktorske časti*, Sarajevo, Trgovačka tiskara M. Ramljak, 1941.

⁶² M. MARINČIĆ, Fra Ignacije – pedagog za sva vremena, *Bilten Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko*, 12 (2010) 45.

Mile Marinčić, Berislav Čović

Living of beauty of Dr. Fr Ignatius Gavran

Summary

If the world is the subject of philosophy and it's meaning, then we could say that art is the subject of reflection and aesthetic contemplation of it. Dr. Gavran Fr Ignatius would say that this is just an aesthetic experience, what is the principal in creating a work of art and his comprehension and the artist is called man who is able to produce so beautiful a work which we admire and which we enjoy. We could say with certainty that the relationship between philosophy and art are very close. The art liberates philosophy when it comes to the world beyond senses, and vice versa, philosophy frees art from its isolation in the field of sense. The purpose and goal of this paper is not going into the ontological sphere of thinking about philosophy and art, but to show the philosophical and aesthetic beauty of the thought of Dr. Fr Ignatius Gavran. The beauty of this philosopher, theologian, historian and theorist of art, is essentially transcendental character imbued with religious themes, and it is best shown by Dr. Fr Ignatius Gavran in his book "The great figures of art history."

Key words: experience, Dr. Fr Ignatius Gavran, philosophy, truth, beauty, perception, transcendence, art.

(na engl. prev. Boris Jakopović)